

Justitieutskottets betänkande**1976/77: 29****med anledning av propositionen 1976/77: 100 såvitt gäller anslag till kriminalvården jämte motioner****ANDRA HUVUDTITELN****Kriminalvården**

1. Kriminalvårdsstyrelsen. Regeringen har i propositionen 1976/77: 100 bilaga 5 (justitiedepartementet) under punkten F 1 (s. 76 och 77) föreslagit riksdagen att till Kriminalvårdsstyrelsen för budgetåret 1977/78 anvisa ett förslagsanslag av 43 800 000 kr.

Motioner

I motionen 1976/77: 331 av herr Winberg m. fl. (m) hemställs att riksdagen hos regeringen begär dels en utvärdering av 1974 års kriminalvårdsreform i enlighet med vad i motionen anförts, varvid särskilt behovet av ökad differentiering vid behandlingen av de intagna uppmärksammas (yrkande 1), dels tillsättande av en arbetsgrupp med uppgift att framlägga förslag om åtgärder mot narkotikamissbruket på olika kriminalvårdsanstalter (yrkande 2).

Utskottet

Under ifrågavarande punkt föreslås att riksdagen anvisar ett förslagsanslag av 43 800 000 kr.

Utskottet har ingen erinran mot regeringens förslag till medelsberäkning.

I motionen 331 yrkas att riksdagen hos regeringen begär dels en utvärdering av 1974 års kriminalvårdsreform, dels tillsättande av en arbetsgrupp med uppgift att framlägga förslag till åtgärder mot narkotikamissbruket på olika kriminalvårdsanstalter.

Motionärerna framhåller att lagen (1974: 203) om kriminalvård i anstalt (KL) i åtskilliga avseenden inneburit förbättringar i förhållande till tidigare men att lagen i andra avseenden tillämpats på ett sätt som inte uppfyller de krav som bör kunna ställas på en väl fungerande kriminalvård. Enligt motionärerna har i vissa fall möjligheterna för en intagens rehabilitering försvårats. Motionärerna uppger vidare att grova yrkesförbrytare f. n. blandas med mindre avancerade brottslingar och att antalet rymningar är stort. Kriminalvårdsanstalterna synes enligt motionärerna ha blivit platser för dold brottslig verksamhet, och narkotika förekommer allmänt på anstalterna. Med hänsyn till det sagda bör enligt motionärerna kriminalvårdsreformen utvärderas, varvid bl. a. kri-

minalvårdens personal bör få komma till tals. Vidare bör åtgärder vidtas som gör det möjligt att bättre kontrollera och förhindra förekomsten av vapen, narkotika och annat dylikt på anstalterna.

Ett motionsyrkande angående utvärdering av kriminalvårdsreformen framställdes också vid föregående riksmöte. Vid prövning av yrkandet uttalade utskottet i sitt av riksdagen godkända betänkande (JuU 1975/76: 28 p. 1) att det måste beaktas att kriminalvårdsreformen ännu inte genomförts fullt ut och att förutsättningarna därför saknades för en utvärdering av det slag som motionärerna begärde. Utskottet hänvisade också till pågående mer begränsade undersökningar rörande reformens verkningar som pågick inom kriminalvårdsstyrelsen och brottsförebyggande rådet. Motionsyrkandet avslogs.

Även ett yrkande motsvarande det som framförs i motionen 331 angående tillsättande av en arbetsgrupp med uppgift att framlägga förslag till åtgärder mot narkotikamissbruket på kriminalvårdsanstalterna prövades vid föregående riksmöte. I det ovannämnda betänkandet (p. 2) uttalades att utskottet delade uppfattningen att narkotikamissbruket på anstalterna utgör ett allvarligt problem och att narkotika förekom på anstalterna i en utsträckning som inte kunde anses acceptabel. Utskottet uttalade vidare bl. a. att den totala avskärmning från yttre världen som skulle fordras för att helt komma till rätta med problemet i praktiken var oförenlig med den större öppenhet gentemot samhället i övrigt som utgjorde en av grundvalarna för kriminalvårdsreformen. Med hänvisning främst till den verksamhet som bedrivs av visitationspatruller vid vissa anstalter och till de s. k. narkomanvårdsteamerna ansåg sig utskottet kunna förutsätta att kriminalvårdsstyrelsen kontinuerligt skulle ägna hithörande frågor uppmärksamhet och vidta åtgärder för att försvåra införseln av narkotika till anstalterna och för att komma till rätta med missbruket. Någon arbetsgrupp av det slag som motionärerna förordade ansågs ej erforderlig. Motionsyrkandet avslogs.

När motionsyrkandena nu återkommer finner utskottet med hänsyn till den allmänna debatten rörande vissa delar av kriminalvården anledning att mer ingående behandla de problem som tas upp i motionen.

Principbeslut om kriminalvårdsreformen fattades av riksdagen år 1973. Beslutet innebar bl. a. att anstaltsvården redan från början skulle inriktas på konkreta åtgärder som förberedde den intagne på tillvaron utanför anstalten och att frivårdsorganisationen skulle förstärkas. En ny regionindelning skulle genomföras, och anstaltssystemet skulle enligt reformen bestå av riksanstalter och lokalanstalter av sluten eller öppen typ. Nya anstalter skulle byggas under en femtonårsperiod.

Genomförandet av reformen pågår alltså. Frivården har ännu inte fått sin fulla bemanning. Tidsplanen för anstaltsbyggandet har som närmare berörs nedan inte kunnat fullföljas. I kriminalvårdsstyrelsens anslagsframställning för budgetåret 1977/78 uppgavs att de betydan-

ändringar i arbetsformerna som betingats av reformen på sina håll medfört disciplinära problem som försvårat anstaltsarbetet och personalens arbetsförhållanden. Under ett inledningsskede hade det enligt styrelsen rapporterats flera problem från lokalanstalterna, vilka fått en ökad beläggning och ett mera belastat klientel. Sedan förhållandena på dessa anstalter stabiliserats, hade problemen ökat på riksanstalterna där ökad insmuggling av narkotika lett till konflikter och våldshandlingar mellan de intagna inbördes.

Enligt utskottets mening får det konstateras att principerna för kriminalvårdsreformen hittills endast delvis kunnat förverkligas i den praktiska kriminalvården. Anledningen torde på anstaltssidan i huvudsak vara bristen på lokalanstalter samt förekomsten av narkotika inom anstalterna. Bristen på lokalanstalter har medfört allvarliga problem också för frivården, eftersom frivårdsarbetet inte kunnat bedrivas framgångsrikt utan det mellanled mellan institutions- och frivård som lokalanstalterna skall utgöra. På frivårdssidan hänför sig svårigheterna också bl. a. till den av utskottet under en följd av år påtalade bristen på samordning mellan kriminalvårdsmyndigheterna och andra samhällsorgan när det gäller förverkligandet av den grundtanke i kriminalvårdsreformen som innebär att kriminalvårdens klienter skall ha samma rätt till samhällets stödåtgärder och vårdinsatser som andra människor i samhället (se JuU 1975/76: 28 s. 11—13).

När det gäller anstaltssidan, som motionärerna främst uppehåller sig vid, kan nämnas att under tidigare budgetår medel har anvisats för uppförande av lokalanstalter i Helsingborg, Stockholm och Borås. Dessutom har regeringen i januari i år uppdragit åt byggnadsstyrelsen att i samråd med kriminalvårdsstyrelsen projektera en ny lokalanstalt i Luleå (jfr JuU 1975/76: 33 och 1976/77: 33).

På grund av svårigheter att på en del håll anskaffa lämpliga markområden för lokalanstalter har tidsprogrammet för anstaltsbyggandet försenats. Sålunda är tomtfrågan ännu inte löst i Stockholm och Borås.

Utskottet anser det vara mycket olyckligt att lokalanstalter ej kunnat byggas i enlighet med vad som förutsattes vid kriminalvårdsreformens beslutande. Bristen på sådana anstalter har, som närmare har utvecklats av Frivårdens storstadsutredning i betänkandet (Ds Ju 1976: 9) Frivård i storstad, varit särskilt besvärande i Storstockholmsområdet. Departementschefen uttalar i samband med förslaget till kapitalbudget (prop. 1976/77: 100 bil. 5 s. 94) att han ämnar föreslå regeringen att uppdraga åt kriminalvårdsstyrelsen att skyndsamt utarbета en plan för anstaltsbeståndet i Stockholmsområdet och har vid besvarande av en fråga i kammarerna i mars 1977 tillagt att kriminalvårdsstyrelsen kommer att få det nämnda uppdraget så snart riksdagen behandlat regeringens förslag till anslag till kriminalvården (riksdagens protokoll 1976/77: 86 s. 162 f.). Enligt departementschefen har kriminalvårdsstyrelsen redan på-

börjat viss insamling av material för planeringsarbetet och räknar med att kunna lämna en redovisning av arbetet omkring en månad efter det att styrelsen formellt erhållit uppdraget. Vidare undersöker styrelsen f. n. möjligheterna att provisoriskt förbättra förhållandena.

Utskottet vill understryka vikten av att all möda läggs ned på att påskynda utbyggnaden av lokalanstaltsbeståndet, framför allt i Stockholm men även i övriga delar av landet. Utskottet vill erinra om att den nyssnämnda storstadsutredningen föreslagit att den av statsmakterna år 1973 beslutade utbyggnadstiden för lokalanstalterna på femton år skall förkortas till sju år. En snabb utbyggnad utgör enligt utskottets mening en nödvändig förutsättning för genomförandet av principerna i kriminalvårdsreformen.

Verkningarna av kriminalvårdsreformen är f. n. föremål för myndigheternas och statsmakternas intresse i flera avseenden. Kriminalvårdsstyrelsens utvecklingsenhet har sålunda i mars 1977 lagt fram en undersökning "Gripna i Stockholm — en studie av brott i samband med rymning och permissionsmissbruk". Inom enheten pågår också andra undersökningar inom ramen för kriminalvårdsreformen. Bland dessa kan här nämnas en undersökning av 1976 års klientel, avseende placementspraxis, genomströmning, närhetsprincipen och permissionspraxis samt undersökningar rörande tillämpning av bestämmelserna om frigång och vistelse utanför anstalt enligt 34 § KL. Vidare undersöks avslutade frigångspermissioner under del av år 1976. I fråga om personalen undersöks sjukskrivningsfrekvens bland vård- och tillsynspersonalen under en sexmånadersperiod och avgången från samtliga anstalter under samma period. Inom frivården har gjorts tidsstudier av frivårdsexpeditioner och undersökningar rörande internernas arbetsinsatser.

Även i övrigt är verksamheten inom kriminalvården föremål för utredning eller överväganden. Såvitt gäller den av motionärerna upptagna frågan angående differentiering och permissionsmissbruk må särskilt nämnas att en arbetsgrupp inom justitiedepartementet med representanter för departementet, kriminalvårdsstyrelsen och rikspolisstyrelsen sedan augusti 1976 arbetar med frågor som bl. a. rör rymningar i samband med permissioner från anstalterna. Arbetsgruppen skall kartlägga rymningar och permissionsmissbruk och sedan undersöka i vad mån tillämpad praxis gett anledning till några missförhållanden och vad som i så fall närmast orsakat dessa eller medverkat därtill. Särskild uppmärksamhet skall ägnas gruppen av svårare brottslingar för vilken gäller strängare bestämmelser om permissioner m. m. (se riksdagens protokoll 1976/77: 58 s. 125 f.).

När det gäller frivården förbereds på sätt som kommer att närmare redovisas i det följande betydande förändringar inom frivårdsorganisationerna i Stockholm, Göteborg och Malmö.

Anstaltspersonalens arbetsförhållanden utreds f. n. av den år 1973

tillsätta utredningen rörande personalens arbetsuppgifter vid kriminalvårdens anstalter (Ju 1973: 20). Utredningen beräknas slutföra sitt arbete inom kort.

Med hänsyn till det utrednings- och utvecklingsarbete som sålunda pågår inom ramen för kriminalvårdsreformen och till vad som ovan anförts om att reformen endast delvis kunnat genomföras saknas det enligt utskottets mening anledning att nu föranstalta om en utvärdering av det slag som förordats i motionen 331. Motionen bör därför avslås i denna del.

Enligt utskottets mening utgör förekomsten av narkotika inom kriminalvårdsanstalterna ett stort hinder mot en effektiv kriminalvård i enlighet med de principer som fastslagits genom kriminalvårdsreformen. Den ger som ovan antytts också upphov till särskilda problem på vissa anstalter i form av konflikter och våldshandlingar mellan de intagna. Risk föreligger också att narkotikafria intagna under anstaltstiden blir beroende av narkotika. Den beskrivna situationen är självfallet oacceptabel.

Samhället har nyligen vidtagit en hel del åtgärder i kampen mot det ökande narkotikamissbruket, främst heroinmissbruket (se härom JuU 1976/77: 27 s. 7). Enligt interpellationssvar av justitieministern och socialministern i mars 1977 skall den av regeringen särskilt tillsätta arbetsgruppen för samordning av samhällets insatser mot narkotikamissbruket ägna särskild uppmärksamhet åt narkotikaförekomsten på kriminalvårdsanstalterna. Utskottet vill understryka vikten av att detta arbete snarast påbörjas.

Goda erfarenheter har vunnits av den ovan berörda verksamheten med s. k. visitationspatruller som förekommit vid framför allt Kumla-anstalten. Utskottet förordar därför nedan att medel utöver vad som föreslås av regeringen anvisas för inrättande av ytterligare två sådana patruller, en på vardera av kriminalvårdsanstalterna Hall och Malmö.

Ehuru situationen måste bedömas som allvarlig och ytterligare åtgärder erfordras, finner utskottet med hänsyn till direktiven för den nyssnämnda ledningsgruppen ej anledning föreslå inrättande av en särskild arbetsgrupp mot narkotikamissbruket på kriminalvårdsanstalterna enligt vad som föreslås i motionen 331. Motionen bör därför avslås även i denna del.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen beträffande *medelsberäkningen till Kriminalvårdsstyrelsen* för budgetåret 1977/78 anvisar ett förslagsanslag av 43 800 000 kr.,
2. att riksdagen beträffande *utvärdering av kriminalvårdsreformen* avslår motionen 1976/77: 331 i denna del (yrkande 1),
3. att riksdagen beträffande *narkotikamissbruket på kriminalvårdsanstalterna* avslår motionen 1976/77: 331 i denna del (yrkande 2).

2. **Kriminalvårdsanstalterna.** Regeringen har under punkten F 2 (s. 77—81) föreslagit riksdagen att bemyndiga regeringen att inrätta två tjänster som kriminalvårdsdirektör i Fe 23/24 samt att till Kriminalvårdsanstalterna för budgetåret 1977/78 anvisa ett förslagsanslag av 548 480 000 kr.

Motioner

I motionen 1976/77: 88 av herr Nilsson i Östersund m. fl. (s) hemställs att riksdagen begär att regeringen omprövar beslutet att nedlägga allmänna häktet i Östersund.

I motionen 1976/77: 633 av fru Bernström (fp) yrkas att riksdagen hos regeringen begär utredning om kvinnliga interners sociala situation och om möjligheterna att placera män och kvinnor på samma anstalt.

I motionen 1976/77: 634 av herr Gahrton (fp) hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag till lagändring som fastställer fångars fackliga rättigheter.

I motionen 1976/77: 640 av herr Strömberg i Botkyrka m. fl. (fp) hemställs att riksdagen ger regeringen till känna vad i motionen anförts i fråga om kriminalvårdsanstalten i Lärbro.

I motionen 1976/77: 1047 av herr Måbrink m. fl. (vpk) hemställs att riksdagen uttalar att Förenade fångars centralorganisation (FFCO) erkänns som en förhandlingspart.

I motionen 1976/77: 1048 av herr Sundman (c) och herr Eriksson i Ulvsbyn (c) hemställs att riksdagen till F 2 Kriminalvårdsanstalterna anvisar ett i förhållande till regeringens förslag med 200 000 kr. förhöjt förslagsanslag av 548 680 000 kr.

Utskottet

Under ifrågavarande punkt föreslås att riksdagen anvisar ett förslagsanslag av 548 480 000 kr., vilket innebär en höjning i jämförelse med innevarande budgetår med 29 255 000 kr.

Departementschefen anför att den sjunkande beläggningen på anstalterna gör det nödvändigt med en fortsatt reducering av anstaltbeståndet och att reduceringen bör i huvudsak beröra vissa riksanstalter. Enligt regeringens beslut skall anstalterna Ulriksfors och Lärbro, som är öppna riksanstalter, samt Ljustadalen och Sjöboda, som är öppna lokalanstalter, läggas ned helt. På den öppna riksanstalten Skenäs skall 24 platser dras in. Dessutom skall enligt samma regeringsbeslut allmänna häktet i Östersund läggas ned helt. Nedläggningarna skall ske så snart som möjligt, beträffande Ulriksfors och Lärbro senast den 30 juni 1979 och beträffande övriga anstalter och häktet senast den 30 juni 1978.

I motionen 88 yrkas att riksdagen skall begära att regeringen omprövar beslutet att nedlägga allmänna häktet i Östersund. I motionen 640 uttales att det med hänsyn till bl. a. arbetsmarknadsläget är angeläget att riksdagen ej nu binder sig vid ett slutligt beslut i fråga om Lärbroanstalt-

ten och att frågan om nedläggning av den anstalten skjuts på framtiden. Denna uppfattning bör enligt motionärerna riksdagen ge regeringen till känna.

I skrivelser till utskottet och vid uppvaktningar inför utskottet har invändningar rests mot samtliga beslutade nedläggningar.

Utskottet delar departementschefens uppfattning att den sjunkande beläggningen på kriminalvårdsanstalterna gör det nödvändigt med en fortsatt reducering av anstaltsbeståndet.

En av riksrevisionsverket i januari 1977 avlämnad revisionsrapport (1977: 718) tyder på att ytterligare nedläggningar utöver dem som nu är aktuella kan bli nödvändiga. Erforderligt underlag för ett mer långsiktigt ställningstagande från statsmakternas sida bör enligt utskottets mening tas fram i god tid. Viktigt är också att personalen på ett tidigt stadium blir informerad. Utskottet ser därför med tillfredsställelse att en särskild arbetsgrupp tillsatts för att mer övergripande bedöma frågan om kriminalvårdens platsbehov och behovet av ytterligare anstaltsnedläggningar. Sedan en kartläggning gjorts av företrädare för justitiedepartementet och kriminalvårdsstyrelsen, kommer enligt vad utskottet erfarit gruppen att kompletteras med företrädare för personalorganisationerna.

Beträffande de nu ifrågavarande indragningarna har vid utskottsbehandlingen anförts starka invändningar mot nedläggningen av allmänna häktet i Östersund. Detta häkte är inrymt i polishuset i Östersund och har hela Jämtlands län som upptagningsområde. Närmaste allmänna häkten är häktena i Härnösand och Umeå. Polisens arrestavdelning är ansluten till häktet. Kriminalvårdsstyrelsen är huvudman för verksamheten vid häktet och svarar för tillsynen av alla personer som tas in där på grund av häktnings- eller anhållningsbeslut eller eljest. Häktet har 19 platser och en fast personal på 14 personer, vartill kan komma några vikarier. Häktet togs i bruk år 1970. Lokalerna är i gott skick.

Beläggningen på häktet har de senaste åren varit låg; endast undantagsvis har hälften av platserna varit besatta. Totalt har drygt 425 personer intagits i häktet per år under de senaste åren. Av de intagna under 1975 och 1976 var 49 respektive 45 häktade.

Häktet har som departementschefen anför sedan en lång tid haft en låg beläggning. Detta kan i och för sig tala för att häktet bör läggas ned. En nedläggning av häktet skulle emellertid innebära att personer som häktats vid tingsrätterna i Östersund och Sveg måste transporteras till och förvaras i Härnösand, beläget drygt 24 mil från Östersund och ännu längre från Sveg. Nedläggningen skulle därför också avsevärt försvåra och fördyra kontakterna med de häktade för polis, åklagare och advokater. Tidsödande och kostsamma transportresor mellan häktet i Härnösand och de nämnda tingsrätterna skulle också bli ofrånkomliga. För de häktade skulle en nedläggning innebära minskade möjligheter till kontakt med försvarare och anhöriga i strid med de principer som

låg till grund för den förra året antagna reformen beträffande behandlingen av häktade och anhållna m. fl. (prop. 1975/76: 90, JuU 31). Vidare skulle huvudmannaskapet för arrestavdelningen och en rad resurskrävande arbetsuppgifter få övertas av polisen. Från polisens sida har av såväl praktiska som principiella skäl rests bestämda invändningar mot en överflyttning av de ifrågavarande arbetsuppgifterna på polisen.

Det anförda har övertygat utskottet om att övervägande skäl talar för att allmänna häktet i Östersund inte bör läggas ned. En viss reducering av antalet platser synes emellertid motiverad med hänsyn till den låga beläggningen. De närmare övervägandena härvidlag bör ankomma på regeringen. Vad utskottet sålunda anfört med anledning av motionen bör ges regeringen till känna.

Beträffande indragningen av den av motionen 640 omfattade kriminalvårdsanstalten Lärbro vill utskottet erinra om att denna anstalt varit föremål för utskottets särskilda uppmärksamhet i samband med tidigare beslut om reducering av platsantalet vid anstalten (se JuU 1975: 11). Utskottet framhöll då att man, även om arbetsmarknadsmässiga och regionalpolitiska synpunkter inte kan tillmätas någon egentlig betydelse när det gäller kriminalvårdens organisation, inte kan bortse från att en minskning av platsantalet med 60 platser som då aktualiserats av regeringen stod i strid med de regionalpolitiska strävandena att genom sysselsättningsskapande åtgärder stödja arbetsmarknaden på norra Gotland.

Utskottet framhöll också i anslutning till sitt tillstyrkande av nedläggning av 40 platser på Lärbro och av 33 platser på anstalten Ulriksfors att det var nödvändigt att arbetsmarknadsmyndigheterna och regeringen beaktade konsekvenserna från sysselsättningssynpunkt av beslutet och förutsatte att möjligheterna noga övervägdes att kompensera de aktuella regionerna för den förlust av arbetstillfällen som besluten innebar. Vad departementschefen i den nu föreliggande propositionen uttalar om att, såvitt gäller nedläggningen av Lärbro och Ulriksfors, situationen på arbetsmarknaden kan ställa speciella krav och att nedläggningarna av dessa anstalter bör ske i samråd med arbetsmarknadsstyrelsen ligger i linje med dessa utskottets uttalanden, vilka äger sin giltighet även nu då en nedläggning av anstalterna bedömts ofrånkomlig. Utskottet vill tillägga att uttalandet i propositionen följts av ett regeringsbeslut den 20 januari 1977, i vilket regeringen uppdragit åt arbetsmarknadsstyrelsen att, i samråd med kriminalvårdsstyrelsen och statens personalnämnd, medverka vid genomförandet av nedläggningen av Lärbro och Ulriksfors i syfte att bereda annan anställning åt de anställda som berörs av nedläggningarna. Arbetsmarknadsstyrelsen skall vidare enligt beslutet verka för att ytterligare arbetstillfällen tillförs de berörda kommunerna.

Med hänsyn till situationen på arbetsmarknaden i dessa kommuner kan det enligt utskottets mening visa sig svårt för angivna myndigheter

att på ett tillfredsställande sätt fullgöra det sålunda lämnade uppdraget inom den närmaste tiden. Anledning kan också föreligga att i tiden anpassa nedläggningarna till den fortsatta reducering av anstaltsplatser som kan bli följderna av arbetet inom den nyssnämnda arbetsgruppen. Med hänsyn härtill och till angelägenheten av att personalens intressen blir tillgodosedda i största möjliga utsträckning bör det enligt utskottets mening vara möjligt att dröja med nedläggningarna av Lärbro och Ulriksfors utöver den frist som regeringen bestämt. I avvaktan på nedläggningarna bör också undersökas om det kan vara möjligt att utnyttja anstalterna eller delar av dem för annan verksamhet.

Utskottet vill här erinra om att motionen 163 upptar yrkande om att riksdagen skall begära att regeringen snarast skapar alternativ sysselsättning i den eller de kommuner i Jämtlands län som drabbas av nedläggningen av Ulriksfors och allmänna häktet i Östersund. Motionen har hänvisats till arbetsmarknadsutskottet och behandlats i betänkandet AU 1976/77: 23.

Vad utskottet anfört om nedläggningen av Lärbro och Ulriksfors bör ges regeringen till känna.

Beträffande anstalten Sjöboda har företrädare för Katrineholms kommun och anstalten inför utskottet upplyst att anstalten i huvudsak befinner sig i ett mycket gott skick. Vissa brister föreligger dock, i huvudsak beträffande administrationslokaler, och har föranlett föreläggande enligt arbetarskyddslagen. De oundgängligen erforderliga förändringarna på anstalten har av kriminalvårdsstyrelsen kostnadsberäknats till 550 000 kr. Med hänsyn främst till de ombyggnadsbehov som sålunda föreligger anser utskottet sig inte böra framföra någon erinran mot den beslutade nedläggningen av Sjöboda. Utskottet vill emellertid framhålla att anstaltens centrala läge — nära Norrköping och relativt nära Stockholm — bör ge goda förutsättningar för att använda anstalten för annat ändamål. Utskottet vill också understryka angelägenheten av att möjligheterna att erbjuda personalen anställning på närliggande anstalter tillvaratas.

I fråga om anstalten Ljustadalen, som är en öppen lokalanstalt i Sundsvalls kommun, har inför utskottet upplysts att de låga beläggnings-siffrorna på anstalten alltsedan den togs i bruk den 1 april 1975 framför allt har sin grund i att behovet av lokalanstaltsplatser i området kan tillgodoses genom den i samma kommun belägna anstalten Bergsåker. Vid denna anstalt kan de intagna beredas sysselsättning, vilket inte är möjligt på Ljustadalen som är frigångsanstalt. Utskottet har också erfarit att ett s. k. AMU-center upprättats i anstaltens omedelbara närhet och att arbetsmarknadsstyrelsen har behov av anstalten för inkvarteringen av eleverna vid denna institution. Med hänsyn till det anförda har utskottet ingen erinran mot att anstalten läggs ned i enlighet med regeringens beslut.

Utskottet har inte heller, med hänsyn till den låga beläggningen på kriminalvårdsanstalten Skenäs, någon erinran mot att 24 platser på den anstalten läggs ned. Nedläggningen innebär att en av anstaltens tre paviljonger om 24 platser stängs. Vid uppvaktning inför utskottet har representanter för anstalten framställt önskemål om att, även om indragningen av 24 platser fullföljs, anstalten får behålla samtliga tre paviljonger och hela personalen. Vårdarbetet och den mycket framgångsrika yrkesutbildningen skulle då kunna bedrivas i mindre grupper. Utskottet anser det inte möjligt att i det nuvarande ekonomiska läget tillstyrka en sådan lösning som innebär en avsevärt större personaltäthet än den som finns på andra anstalter.

Såsom utskottet anfört i det föregående har inslaget av narkotika blivit ett allt större problem på anstalterna. Kriminalvårdsstyrelsen konstaterade i sin anslagsframställning för budgetåret 1977/78 att bruket av narkotika och andra berusningsmedel har en spridning som inte kan bemästras inom ramen för tillgängliga personalresurser.

F.n. arbetar en s.k. visitationsgrupp vid kriminalvårdsanstalten Kumla. Vidare har på särskilt bemyndigande tillsatts en motsvarande grupp vid kriminalvårdsanstalten i Malmö. Med hänsyn till att dessa grupper, som också kunnat utnyttjas av andra anstalter, verksamt bidragit till att bl. a. innehav av narkotika, smuglingsvägar och rymningsförberedelser m. m. kunnat uppdagas på ett tidigt stadium anser utskottet att den särskilda visitationsverksamheten i enlighet med vad kriminalvårdsstyrelsen yrkat i sin anslagsframställning bör utökas till att omfatta även kriminalvårdsanstalten Hall. Medel bör beräknas här för liksom för ordinariesättning av tjänsterna i Malmögruppen. Utöver regeringens förslag skall således anvisas medel för kostnaden för två visitationspatruller omfattande sex vårdare. Kostnaden härför kan beräknas till 540 000 kr.

I motionen 634 yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till lagändring som fastställer de intagnas fackliga rättigheter. Motionären uppger att samarbetet mellan de intagna för gemensamma mål måste betraktas som positivt. Det måste därför enligt motionären skapas klarhet i myndigheternas inställning till de fackliga strävandena bland de intagna, och hinder för sådan verksamhet bör ej föreligga enligt KL.

Frågan om intagnas rätt till facklig verksamhet tas också upp i motionen 1047. Motionärerna hemställer att riksdagen skall uttala att Förenade fångars centralorganisation (FFCO) skall erkännas som förhandlingspart. Organisationen bör enligt motionärerna få rätt att förhandla med kriminalvårdsstyrelsen. Enligt motionärerna är det för anpassningen av de intagna nödvändigt att de intagnas organisation erkänns som förhandlingspart och att de intagna ges tillfälle att arbeta fackligt.

Enligt 36 § KL har de intagna med de begränsningar som följer av gällande bestämmelser och avtal för verksamheten inom kriminalvården rätt att i lämplig ordning överlägga med anstaltsledningen, dvs. med styresmannen eller motsvarande tjänsteman, i frågor som är av gemensamt intresse för de intagna. De har också rätt att i lämplig ordning sammanträda med varandra för överläggning i sådana frågor. Intagen som hålls avskild från andra intagna får dock delta i överläggning eller sammanträde endast om det kan ske utan olägenhet.

Vid bedömandet av motionsspörsmålen måste enligt utskottets mening hållas i minnet att förhållandet mellan intagna och kriminalvårdsstyrelsen — som justitieministern anförde i ett frågesvar i kammaren den 2 december 1976 (riksdagens protokoll 1976/77: 38 s. 14) — inte är ett partsförhållande i arbetsrättslig mening. Lagen om medbestämmande i arbetslivet, som är tillämplig på förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare, kan därför inte åberopas till stöd för de intagnas förenings- eller förhandlingsrätt och en organisation av intagna kan ej tillerkännas sådan förenings- och förhandlingsrätt som tillerkänns arbetstagarorganisation enligt medbestämmandelagen. Det beskrivna rättsläget är en naturlig konsekvens av de grundläggande tvångsmomenten i kriminalvården. Någon ändring härvidlag kan enligt utskottets mening inte komma i fråga. Det sagda hindrar inte att de intagna inom ramen för reglerna i 36 § KL bör tillerkännas möjlighet att påverka sin situation så långt förhållandena det medger. Under hänvisning till det sagda avstyrker utskottet bifall till motionerna 634 och 1047.

I motionen 1976/77: 633 yrkas att riksdagen hos regeringen begär utredning om kvinnliga interners sociala situation och om möjligheterna att placera män och kvinnor på samma anstalt.

Motionären hänvisar till att kriminalvårdsanstalten Hinseberg är den enda anstalten för kvinnor och att lokalanstalter saknas för kvinnor. De kvinnor som intagits på Hinseberg har enligt motionären ej samma rätt till vård som manliga intagna. Enligt motionären bör riksdagen tillsätta en utredning med uppgift att undersöka de kvinnliga internernas sociala situation och frågan om vård för män och kvinnor tillsammans.

Frågan om förhållandena för kvinnliga intagna har tidigare behandlats av utskottet, senast vid 1975 års riksdag (JuU 1975: 11 p. 2). Utskottet redovisade då som sin uppfattning att det var självklart att de kvinnliga intagna hade samma behov av och samma rätt till anstaltsplacering i närheten av hemorten som de manliga intagna. Utskottet hänvisade till pågående arbete med fastställandet av behovet av lokalanstaltsplatser och frigångsplatser i landet och anförde att det mot den angivna bakgrunden saknades anledning för riksdagen att i enlighet med ett motionsönskemål begära några särskilda överväganden i fråga om anstaltsplaceringen av de kvinnliga intagna.

Enligt riksrevisionsverkets ovannämnda revisionsrapport kan man, ef-

tersom behovet av anstaltsplatser är begränsat och då de kvinnliga klienterna har sina hemorter spridda över landet, inte utforma en särskild anstaltsorganisation för kvinnor som skulle tillgodose närhetsprincipens krav m. m. Underlag för särskilda lokalanstalter finns endast i Stockholmsområdet och eventuellt i Malmöområdet. Behovet av riksanstalter är ännu mindre. Det är därför enligt riksrevisionsverket motiverat med andra åtgärder än inrättande av särskilda anstalter för kvinnor. Om kvinnoplatser vid kriminalvårdsanstalterna från byggnadstekniska och andra synpunkter kunde utformas så att de växelvis kan användas av män och kvinnor skulle enligt riksrevisionsverket möjligheterna att tillämpa närhetsprincipen för de kvinnliga klienterna öka.

I planeringen av de nya lokalanstalterna i Lulå, Helsingborg och Borås har man räknat med kvinnliga intagna. F. n. kan kvinnor även tas emot på lokalanstalterna Båtshagen, Hildero och Ljustadalen. Avsikten är också att ha kvinnliga intagna på lokalanstalten Österport i Malmö liksom på lokalanstalten Aspliden.

På kriminalvårdsanstalten Hinseberg avser kriminalvårdsstyrelsen att inrätta arbetsmarknadsutbildning.

Utskottet vill liksom tidigare uttala den bestämda uppfattningen att möjlighet måste beredas kvinnliga intagna att erhålla samma vård som manliga intagna. Särskilt angeläget är det att de kvinnliga intagna får del av yrkesutbildning på samma sätt som männen och att det på lokalanstalterna finns platser för kvinnor. Som framgår av vad som ovan redovisats kan kvinnor numera tas emot på ett antal lokalanstalter, och möjlighet härtil kommer även att finnas på de planerade nya lokalanstalterna. Utskottet vill understryka vikten av att frågan ägnas särskild uppmärksamhet vid den fortsatta uppbyggnaden av anstaltsbeståndet och utformningen av kriminalvården i övrigt. Med dessa uttalanden anser utskottet att motionen 633 ej bör föranleda någon särskild åtgärd från riksdagens sida. Utskottet avstyrker därför bifall till motionen.

Medelsberäkningen i propositionen innefattar ett belopp av 614 000 kr. för biblioteksverksamhet vid anstalterna. Av beloppet, som överstiger innevarande budgetårs anslag med 64 000 kr., är 20 000 kr. avsedda för inköp för utländska intagna av böcker och tidskrifter på de i Sverige mindre vanligt förekommande utländska språken.

I motionen 1048 yrkas att höjningen av anslaget skall bestämmas till 200 000 kr. Motionärerna nämner att de kommunala biblioteken för sin biblioteksverksamhet på häkten, slutna riksanstalter och övriga anstalter erhåller ersättning av statsmedel med f. n. 80, 50 respektive 30 kr. per år och plats. Ersättningen är enligt motionärerna närmast symbolisk, eftersom kommunernas faktiska kostnader för ändamålet år 1976 beräknades till i genomsnitt 360 kr. per plats och år.

Utskottet vill liksom tidigare då frågan om biblioteksverksamheten vid anstalterna särskilt övervägts (se JuU 1973: 15 s. 18—19) framhålla

att en väl fungerande biblioteksverksamhet vid kriminalvårdens anstalter utgör ett värdefullt inslag i det system av aktiviteter på anstalterna som bidrar till de intagnas anpassning i samhället. Vid bedömningen av anslagens storlek bör emellertid beaktas att de som är intagna på lokalanstalt i betydande utsträckning bör kunna beredas tillfälle att själva göra boklån i kommunernas bibliotek; att så sker är enligt utskottets mening angeläget med hänsyn till ett av huvudsyftena bakom kriminalvårdsreformen, nämligen att de intagna skall ges möjlighet att uppehålla sociala och personliga kontakter utanför anstalten. Under hänvisning till det anförda och till svårigheten att prioritera just det genom motionen aktualiserade medelsbehovet anser utskottet att regeringens medelsberäkning bör godtas. Utskottet avstyrker således bifall till motionen 1048.

Regeringens medelsberäkning i övrigt under ifrågavarande punkt föranleder inte några särskilda uttalanden från utskottets sida.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen beträffande *allmänna häktet i Östersund* med anledning av motionen 1976/77: 88 ger regeringen till känna vad utskottet anført om bibehållande av häktet och eventuell reducering av platsantalet,
2. att riksdagen beträffande *kriminalvårdsanstalten Lärbro* med anledning av motionen 1976/77: 640 ger regeringen till känna vad utskottet anført om senareläggning av tidpunkten för anstaltens nedläggning,
3. att riksdagen beträffande *kriminalvårdsanstalten Ulriksfors* ger regeringen till känna vad utskottet anført om senareläggning av tidpunkten för anstaltens nedläggning,
4. att riksdagen beträffande *intagnas fackliga verksamhet* avslår motionerna 1976/77: 634 och 1976/77: 1047,
5. att riksdagen beträffande *kvinnliga intagna* avslår motionen 1976/77: 633,
6. att riksdagen beträffande *biblioteksverksamheten vid kriminalvårdens anstalter* avslår motionen 1976/77: 1048,
7. att riksdagen bemyndigar regeringen att inrätta två tjänster som kriminalvårdsdirektör i Fe 23/24,
8. att riksdagen beträffande *medelsberäkningen till Kriminalvårdsanstalterna* för budgetåret 1977/78 anvisar ett förslagsanslag av 549 020 000 kr.

3. Frivården. Regeringen har under punkten F 3 (s. 81—83) föreslagit riksdagen att till Frivården för budgetåret 1977/78 anvisa ett förslagsanslag av 118 850 000 kr.

Motion

I motionen 1976/77: 1046 av fru Lindquist (m) hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag om sådana åtgärder att föreningen Skyddsvärnet i Göteborg också i framtiden kan bedriva sin verksamhet.

Utskottet

Regeringens förslag under förevarande punkt innebär en ökning av anslaget i förhållande till innevarande budgetår med 21 050 000 kr. Av ökningen hänför sig 10,2 milj. kr. till en planerad höjning av ersättningen till frivilliga övervakare från 50 kr. till 100 kr. per månad och klient.

Utskottet noterar med tillfredsställelse att ersättningen till enskilda övervakare kommer att höjas. Förslaget tillgodoser de önskemål som härvidlag framförts från riksdagens sida (se JuU 1975: 11 och 1975/76: 28). I likhet med departementschefen anser utskottet att det är värdefullt om övervakare i vissa speciella fall kan ges viss ytterligare gottgörelse utöver den ordinarie ersättningen. Denna möjlighet bör såsom departementschefen anför kunna beredas inom ramen för de medel som föreslås disponerade under anslagsposten Behandlings- och stödåtgärder.

Den i det föregående nämnda utredningen, Frivårdens storstadsutredning, lade i maj 1976 fram betänkandet Frivård i storstad. Utredningen föreslog ändrad distriktsindelning för skyddskonsulentorganisationerna i Stockholm, Göteborg och Malmö. Den föreslagna distriktsindelningen syftar bl. a. till att underlätta frivårdens samarbete med samhällets övriga vård- och stödorgan, främst den kommunala socialvården. Betänkandet har remissbehandlats. I budgetpropositionen redogörs för utredningsförslagen och remissyttrandena. Departementschefen uttalar att han i likhet med utredningen anser det synnerligen angeläget att frivårdsorganisationen i storstäderna anpassas bättre till den kommunala vårdorganisationen än vad som nu är fallet. Därigenom kan man enligt departementschefen åstadkomma en nödvändig samordning av insatserna samt utnyttja ekonomiska och personella resurser mer rationellt. Departementschefen förordar att en ny organisation i de tre storstäderna skall omfatta sammanlagt 28 distrikt. För den nya organisationen har i propositionen beräknats ett behov av 57 tjänster som handläggare och 22 tjänster som biträde utöver de tjänster som finns vid de nuvarande skyddskonsulentdistrikten. Av tjänsterna kan vissa överföras från Skyddsvärnet i Stockholm och vissa tas av de tjänster som inom ramen för 1973 års kriminalvårdsreform anvisas under innevarande och nästkommande budgetår. Under förevarande anslagspost har beräknats medel för nio nya biträdestjänster i de tre storstäderna.

Regeringen har genom budgetpropositionen gett riksdagen till känna vad departementschefen i propositionen anför om ändrad organisation av skyddskonsulentdistrikten i Stockholm, Göteborg och Malmö m. m.

Utskottet ansluter sig till vad departementschefen anför rörande behovet av en ändrad organisation och har ingen erinran mot ett beslut i frågan i enlighet med vad som förordas av departementschefen. Utskottet återkommer nedan till vissa särskilda av utredningen och departementschefen upptagna frågor angående Skyddsvärnet i Göteborg.

I motionen 1976/77: 1046 hemställs att riksdagen hos regeringen skall begära förslag om sådana åtgärder att föreningen Skyddsvärnet i Göteborg också i framtiden kan bedriva sin verksamhet.

Skyddsvärnen i Stockholm och i Göteborg är enskilda föreningar som har sin verksamhet inriktad på att ge framför allt ekonomiskt stöd och social omvårdnad till personer som är föremål för kriminalvård i frihet. Verksamheten bestrids med hjälp av statsbidrag, medel från kommunerna samt i vissa fall genom avkastning från fonder.

Skyddsvärnet i Stockholm svarar i dag bl. a. för övervakning av villkorligt frigivna i alla åldrar i Stockholms kommun. Storstadsutredningen förordade att Skyddsvärnet i Stockholm skulle befrias från sitt ansvar för övervakningsverksamhet i frivården men föreslog inte några förändringar beträffande övriga verksamhetsgrenar vid Skyddsvärnet i Stockholm.

Skyddsvärnet i Göteborg driver två inackorderingshem med vardera 12 platser samt en socialmedicinsk klinik. Institutionerna betjänar samtliga tre frivårdsdistrikt i kommunen. I föreningens verksamhet ingår även viss familjeterapi och fritidsverksamhet.

Bland annat på grund av att de flesta av de aktiviteter Skyddsvärnet i Göteborg bedriver är hotade p. g. a. brist på personella och ekonomiska resurser föreslog utredningen att det befintliga avtalet mellan staten och Skyddsvärnet i Göteborg skulle sägas upp och att en statlig behandlingscentral omfattande en socialmedicinsk klinik och två inackorderingshem skulle inrättas i Göteborg för frivårdens räkning. Skyddsvärnets klinik och ett inackorderingshem föreslogs få samma resurser som motsvarande enheter vid frivårdens behandlingscentral i Stockholm. Ett inackorderingshem föreslogs få samma personaltillgång som kriminalvårdens inackorderingshem. De av Skyddsvärnet förvaltade klientbostäderna borde enligt utredningen övertas av behandlingscentralen och ställas till förfogande för alla frivårdsdistrikt i Göteborg. Beträffande den av Skyddsvärnet bedrivna fritidsverksamheten föreslogs att avtal skulle träffas med staten om denna. Om det från Skyddsvärnets sida inte fanns intresse för att även i fortsättningen bedriva denna verksamhet, var det enligt utredningen önskvärt att Göteborgs kommun i en eller annan form övertog ansvaret för densamma.

Departementschefen uttalar att han med hänsyn till bl. a. svårigheten att rekrytera läkarpersonal inte är beredd att ta ställning till utredningens förslag beträffande inrättande av en frivårdens behandlingscentral i Göteborg. Frågan om förstärkning av verksamheten vid Skyddsvärnets

inackorderingshem bör enligt departementschefen anstå till dess resultatet föreligger av en inom kriminalvårdsstyrelsen pågående utredning rörande frivårdsklienternas bostadsförhållanden. Frågan om ett statligt övertagande av den av Skyddsvärnet bedrivna fritidsverksamheten bör också enligt departementschefen anstå.

I motionen 1046 uttalar motionären att det är förvånansvärt att departementschefens ställningstagande angående den fortsatta verksamheten vid Skyddsvärnet i Göteborg ej lett till att föreningen tilldelats erforderliga utökade resurser. Enligt motionären är det orimligt att utgå från att föreningen, som under lång tid hämmats i sin verksamhet av alltför små resurser, i fortsättningen skall kunna klara sig utan betydande ekonomiska förstärkningar.

Den av regeringen föreslagna höjningen av anslaget för statsbidrag till enskild frivårdsverksamhet, 89 000 kr., täcker endast automatiska kostnadsökningar.

Enligt departementschefens uttalande i budgetpropositionen har ställning ännu inte tagits till förslaget om övertagande av Skyddsvärnets i Göteborg verksamhet. De resurser som enligt regeringens medelsberäkning avsatts för statsbidrag till enskild frivårdsverksamhet är som motionären anför ej tillräckliga för föreningens fortsatta verksamhet. Föreningen har i en skrivelse till kriminalvårdsstyrelsen i februari 1977 med anledning av budgetpropositionen framlagt förslag till vissa provisoriska lösningar beträffande personalen för föreningens administrativa ledning. Nettokostnadsökningen härför uppgår enligt skrivelsen till drygt 70 000 kr. Föreningen avser att senare ta upp frågan om tilldelning av ytterligare medel för drift av föreningens verksamhetsgrenar i den omfattning som utredningen föreslagit.

Vid bedömningen av motionsyrkandet bör enligt utskottets mening beaktas att medelsförbrukningen för föreningens fortsatta verksamhet ej kan bestämmas innan slutlig ställning tagits till Skyddsvärnets fortsatta verksamhet efter genomförandet av de planerade organisationsändringarna beträffande frivården i Göteborgsregionen. Med hänsyn till de svåra förhållanden under vilka verksamheten f. n. bedrivs förutsätter utskottet att regeringens beslut i ärendet fattas utan onödigt dröjsmål. I avvaktan på regeringens ställningstagande bör motionen ej föranleda någon riksdagens åtgärd. Utskottet avstyrker således bifall till motionen.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen beträffande *Skyddsvärnet i Göteborg* avslår motionen 1976/77:1046,
2. att riksdagen beträffande *medelsberäkningen till Frivården* för budgetåret 1977/78 anvisar ett förslagsanslag av 118 850 000 kr.

4. **Maskin- och verktygsutrustning m. m. m. fl. anslag.** Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkterna F 4—F 7 (s. 83—85) och hemställer

att riksdagen för budgetåret 1977/78 anvisar

1. till *Maskin- och verktygsutrustning m. m.* ett reservationsanslag av 1 650 000 kr.,
2. till *Engångsanskaffning av inventarier m. m.* ett reservationsanslag av 5 000 000 kr.,
3. till *Utbildning av personal m. fl.* ett reservationsanslag av 4 000 000 kr.,
4. till *Kriminalvårdsenheter med särskild budget* ett förslagsanslag av 1 000 kr.

Stockholm den 3 maj 1977

På justitieutskottets vägnar

LISA MATTSON

Närvarande: fröken Mattson (s), herrar Polstam (c), Jönsson i Malmö (s), Johansson i Växjö (c), Nygren (s), fru Bergander (s), herr Raneskog (c), fru Andersson i Kumla (s), herrar Winberg (m), Lidbom (s), fru André (c), fru Johnsson (c), herrar Körlof (m), Segerstedt (s) och fru Andrén (fp).

Reservationer

1. vid punkten 2 (Kriminalvårdsanstalterna)

av fröken Mattson (s), herrar Jönsson i Malmö (s), Nygren (s), fru Bergander (s), fru Andersson i Kumla (s), herrar Lidbom (s) och Segerstedt (s) som beträffande *allmänna häktet i Östersund* (mom. 1) anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 7 med "Beläggningen på" och slutar på s. 8 med "till känna" bort ha följande lydelse:

Som framgår av vad ovan anförts förvaras i häktet såväl häktade och anhållna som personer som gripits som misstänkta för brott eller som avvikit från kriminalvårdsanstalter eller liknande institutioner och som skall återföras dit. Häktet betjänar i detta avseende hela Jämtlands län. En omfattande transportverksamhet — övertagen från polisen — ingår i personalens arbetsuppgifter.

Antalet intagna i häktet var 444 år 1975 och 431 år 1976, därav 49 respektive 45 häktade. Även om beläggningen varit relativt låg har den

dock varierat i hög grad. Under 1976 fanns tidvis i häktet 10—15 intagna, varav vid något tillfälle upp till 8 häktade.

En nedläggning av häktet skulle innebära att personer som häktats av tingsrätterna i Östersund eller Sveg fick placeras vid allmänna häktet i Härnösand, 25 mil från Östersund och ännu längre från Sveg. Nedläggningen skulle medföra en omfattande, tidsödande och mycket dyrbar reseverksamhet för polis, åklagare och advokater. För de häktade skulle en nedläggning innebära små möjligheter till kontakt med försvarare och med anhöriga. Medverkan av frivården i Östersund skulle omintetgöras. Anhållna och gripna skulle få förvaras hos polisen i Östersund, som troligen skulle få mera resurskrävande arbetsuppgifter och få ta häktets nuvarande lokaler i anspråk för denna verksamhet. Mot bakgrund av detta torde en nedläggning av allmänna häktet inte medföra några kostnadsbesparingar för statsverket.

Det anförda har övertygat utskottet om att övervägande skäl talar för att allmänna häktet i Östersund inte bör läggas ned. Vad utskottet sålunda anført med anledning av motionen bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. att riksdagen beträffande *allmänna häktet i Östersund* med bifall till motionen 1976/77: 88 ger regeringen till känna vad utskottet anført om bibehållande av häktet.

2. vid punkten 2 (Kriminalvårdsanstalterna)

av fröken Mattson (s), herrar Jönsson i Malmö (s), Nygren (s), fru Bergander (s), fru Andersson i Kumla (s), herrar Lidbom (s) och Segerstedt (s) som beträffande *kriminalvårdsanstalterna Lärbro och Ulriksfors* (mom. 2 och 3) anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 8 med "Utskottet framhöll" och slutar på s. 9 med "till känna" bort ha följande lydelse:

Utskottet framhöll också i anslutning till sitt tillstyrkande till nedläggning av 40 platser på Lärbro att det var nödvändigt att arbetsmarknadsmyndigheterna och regeringen beaktade konsekvenserna från sysselsättningssynpunkt av beslutet, och utskottet förutsatte att möjligheterna nog övervägdes att kompensera regionen för den förlust av arbetstillfällen som beslutet innebar.

Departementschefen uttalar i den nu föreliggande propositionen, såvitt gäller nedläggningen av Lärbro, att situationen på arbetsmarknaden kan ställa speciella krav. Utskottet anser att de kraven nu bör vara desamma som 1975. Det bör således åligga arbetsmarknadsmyndigheterna och regeringen att beakta konsekvenserna av nedläggningen från sysselsättningssynpunkt. Det är minst lika angeläget nu som för två år

sedan att regionen kompenseras för den förlust av arbetstillfällen som beslutet innebär.

Med hänsyn till situationen på arbetsmarknaden på Gotland kan det, enligt utskottets mening, visa sig svårt för arbetsmarknadsmyndigheterna och regeringen att klara en kompensation av sysselsättningen inom den tid för nedläggningen som regeringen stipulerat. Med hänsyn därtill och till angelägenheten av att personalens intressen blir tillgodosedda i största möjliga utsträckning kan det enligt utskottets mening bli nödvändigt att dröja med nedläggningen och anpassa denna till arbetsmarknadsmyndigheternas och regeringens möjligheter att skaffa annan sysselsättning. Ett sådant ställningstagande ligger i linje med önskemålen i motionen 640.

Vad utskottet sålunda anfört om nedläggningen av kriminalvårdsanstalten Lärbro bör ges regeringen till känna.

Regeringens beslut att lägga ned anstalten Ulriksfors så snart som möjligt, dock senast den 30 juni 1979, kommer att få mycket negativa effekter ur sysselsättningssynpunkt i en tidigare av hög arbetslöshet hårt drabbad region.

I samband med att Ulriksfors den 1 januari 1976 förändrades från sluten till öppen rixanstalt reducerades antalet platser på anstalten med 33 till 65. Samtidigt minskade antalet befattningshavare till ca 40. Reduceringen medverkade till att den redan tidigare mycket svåra sysselsättningssituationen i regionen ytterligare förvärrades.

Strömsunds kommun, till vilken Ulriksfors hör, har sedan 1960-talets början minskat befolkningsunderlaget med ca 6 000 invånare. Trots detta är arbetslösheten i kommunen mycket hög. Den var i december i fjol 506 och antalet arbetssökande var 813.

Regeringens motiv för nedläggning av Ulriksfors är enligt propositionen bl. a. att anstalten från kriminalvårdssynpunkt är olämpligt belägen. Inför utskottet har representanter för Strömsunds kommun och de anställda vid anstalten redovisat en motsatt mening.

Ulriksfors är den enda rixanstalten i övre delen av Norrland. De intagna på anstalten är också till övervägande del norrlänningar. Strömsund har goda förbindelser med tåg och bussar och snabbanslutning till flyg i Östersund. Anstalten har eget besökshotell med 11 rum. I anslutning till anstalten bedrivs i nybyggda lokaler såväl teoretisk som mekanisk utbildning i arbetsmarknadsstyrelsens regi. Anstalten har stora verkstadsutrymmen med kontrakterad produktion av trähus. Intagna som önskar arbete utomhus erbjuds sådant i anstaltens skogsenhet, kontrakterad med Norrskog. Inom anstaltens område finns utomhusbad, golfbana, fotbollsplan, ishockeyplan m. fl. fritidsanordningar.

Ett annat argument i propositionen för nedläggning av Ulriksfors är att anstalten byggnadsmässigt är i särskilt dåligt skick. Även detta har bestritts inför utskottet av talesmän för såväl Strömsunds kommun som

anställda vid anstalten. De senaste åren har investeringar gjorts vid Ulriksforsanstalten för ett par miljoner kronor. När nedläggningsbeskedet kom pågick betydande förbättringsarbeten inom anstalten.

Den del av anstalten som inte kan anses vara i godtagbart skick är bostadsutrymmena. När platsantalet i Ulriksfors minskade 1976 sammanfördes alla intagna på en avdelning. Detta kom att innebära en betydande trångboddhet. En avdelningsvåning står f. n. ej utnyttjad.

Utskottet har mot denna bakgrund funnit det lämpligt, särskilt med tanke på de regionalpolitiska effekter en nedläggning av anstalten skulle få och med beaktande av att Ulriksfors är den enda riksanstalten i övre Norrland, att anstalten kan fortsätta att drivas men att platsantalet reduceras till 40 platser. Minskningen av platsantalet bör kunna ske ungefär vid den tidpunkt departementschefen angivit för en nedläggning, dock först när en upprustning av bostadsutrymmena är möjlig att genomföra. En sådan upprustning bör kunna ske utan större kostnader.

Vad utskottet sålunda anfört om bevarande av kriminalvårdsanstalten Ulriksfors bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

3. att riksdagen beträffande *kriminalvårdsanstalten Ulriksfors* ger regeringen till känna vad utskottet anfört om bibehållande av anstalten med reducerat platsantal.

Särskilt yttrande

vid punkten 1 (Kriminalvårdsstyrelsen) av herrar Winberg (m) och Körlof (m) som beträffande *utvärdering av kriminalvårdsreformen* (mom. 1) anför:

I motionen 1976/77: 331 (yrkande 1) begärs mot bakgrund av de väsentliga brister som i dag finns inom kriminalvården en utvärdering av 1974 års kriminalvårdsreform. Utskottet har med anledning av motionen påvisat att bristen på lokalanstalter, den starkt försämrade situationen vad gäller narkotika på anstalterna, den ökade belastningen på anstaltspersonalen samt frivårdens begränsade resurser inneburit att kriminalvårdsreformen endast delvis kunnat förverkligas. Härutöver anförs att ett flertal undersökningar och utredningar nyligen avslutats eller pågår inom kriminalvårdsområdet. Med hänsyn till att en särskild arbetsgrupp tillsatts med uppgift att bl. a. ägna särskild uppmärksamhet åt narkotikaförekomsten inom anstalterna och till att verkningarna av den hittills genomförda reformen är föremål för statsmakternas uppmärksamhet har vi avstått från att nu yrka bifall till kravet på en fullständig utvärdering av reformen.

I och för sig utgör dock omfattningen av narkotika inom kriminalvården ett så allvarligt problem ur behandlingssynpunkt, ur rättssäker-

hetssynpunkt för intagna och personal och ur brottsbekämpningssynpunkt att direkta åtgärder för ökad differentiering av de intagna redan nu hade tett sig motiverade.

Om här anförda förhållanden inom kriminalvården inte förbättras avser vi att återkomma med yrkandet.

